

62014CJ0160

TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2015 m. rugsėjo 9 d. (*1)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Teisės aktų derinimas — Darbuotojų teisių apsauga žmonių, verslo arba žmonių ar verslo dalių perdavimo atveju — Sąvoka „verslo perdavimas“ — Pareiga pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnio trečią pastraipą — Nacionalinio teismo, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiami teismine tvarka, padarytas Sąjungos teisės pažeidimas — Nacionalinės teisės aktas, pagal kurį teisė dėti tokio pažeidimo padarytos žalos atlyginimą atsiranda tik panaikinus sprendimą, kuriuo buvo padaryta ši žala“

Byloje C-160/14

d. Varas Cíeis de Lisboa (Portugalija) 2013 m. gruodžio 31 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2014 m. balandžio 4 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

João Filipe Ferreira da Silva e Brito ir kt.

prieš

Estado português

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas R. Silva de Lapuerta (pranešėjas), antrosios kolegijos teisėjų pareigas einantis Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotojas K. Lenaerts, teisėjai J. C. Bonichot, A. Arabadjiev ir C. Lycourgos,

generalinis advokatas Y. Bot,

posėdžio sekretorė M. Ferreira, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinį proceso dalį ir įvykus 2015 m. vasario 25 d. posėdžiui,

išnagrinęs pastabas, pateiktas:

—

Ferreira da Silva e Brito ir kt., atstovaujantys advokatė C. Góis Coelho, S. Estima Martins ir R. Oliveira,

—

Portugalijos vyriausybės, atstovaujamos L. Inez Fernandes ir A. Fonseca Santos,

—

Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek ir J. Vlášil,

—
Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos G. de Bergues, D. Colas ir F. X. Bréchet,

—
Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos avvocato dello Stato F. Varrone,

—
Europos Komisijos, atstovaujamos J. Enegren, M. França, M. Konstantinidis ir M. Kellerbauer,
susipažinęs su 2015 m. birželio 11 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2001 m. kovo 12 d. Tarybos direktyvos 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo (OL L 82, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 98) 1 straipsnio 1 dalies, SESV 267 straipsnio trečiojo pastraipos ir kai kurių bendrųjų Sąjungos teisės principų išaiškinimo.

2

Šis prašymas pateiktas nagrinėjant J. F. Ferreira da Silva e Brito ir kitų 96 asmenų ginčą su Estado português (Portugalijos valstybė) dėl Supremo Tribunal de Justiça (Aukščiausiasis Teismas) padaryto Sąjungos teisės pažeidimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3

Direktyva 2001/23 buvo kodifikuota 1977 m. vasario 14 d. Tarybos direktyva 187/14/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo (OL L 61, p. 26), iš dalies pakeista 1998 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 98/29/EB (OL L 201, p. 88).

4

Direktyvos 2001/23 8 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„Siekiant užtikrinti teisinę apsaugą ir skaidrumą, teisinį perdavimo sąvoką reikia paaiškinti atsižvelgiant į Teisingumo Teismo precedentų teisę. Toks paaiškinimas nepakeičia Teisingumo Teismo paaiškintos Direktyvos 77/187/EEB taikymo srities.“

5

Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose nustatyta:

„a)

Ši direktyva taikoma teisinio perdavimo arba susijungimo atveju perduodant ?mon?, versl? arba ?mon?s ar verslo dal? kitam darbdaviui.

b)

Atsižvelgiant ? a punkt? ir kitas šio straipsnio nuostatas, šioje direktyvoje nustatytas perdavimas yra perdavimas išlaikant ?kio subjekto tapatyb?, t. y. išlaikant organizuot? ištekli? grup?, kurios tikslas yra ?kin? veikla, nepriklausomai nuo to, ar ta veikla yra pagrindin? ar pagalbin?.“

6

Min?tos direktyvos 3 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatyta:

„Perdav?jo teis?s ir pareigos, kylan?ios iš darbo sutarties arba darbo santyki?, galiojan?i? perdavimo dien?, ryšium su perdavimu yra perduodami [perduodamos] per?m?jui.“

Portugalijos teis?

7

2007 m. gruodžio 31 d. ?statymo Nr. 67/2007 (Lei Nr. 67/2007 – Aprova o Regime da Responsabilidade Civil Extracontratual do Estado e Demais Entidades Públicas) (Diário da República, 1 serija, Nr. 251, 2007 m. gruodžio 31 d., p. 91117) su pakeitimais, padarytais 2008 m. liepos 17 d. ?statymu Nr. 31/2008 (Diário da República, 1 serija, Nr. 137, 2008 m. liepos 17 d., p. 4454), kuriuo patvirtinama Valstyb?s ir kit? vieš?j? subjekt? civilin?s deliktin?s atsakomyb?s tvarka (toliau – RRCEE), 13 straipsnyje numatyta:

„1. Nepažeidžiant nuostat? d?l neteisingo apkaltinamojo nuosprendžio ir nepagr?sto laisv?s at?mimo atvej?, valstybei nustatoma civilin? atsakomyb? už žal?, d?l akivaizdžios faktini? aplinkybi? vertinimo klaidos padaryt? akivaizdžiai nekonstituciniais arba neteis?tais ar nepagr?stais teism? sprendimais.

2. Prieš pateikiant prašym? atlyginti žal?, kompetentingas teismas turi panaikinti sprendim?, kuriuo padaryta žala.“

Pagrindin? byla ir prejudiciniai klausimai

8

1993 m. vasario 19 d. Air Atlantis SA (toliau – AIA), ?steigta 1985 m. ir veikianti nereguliariojo oro transporto sektoriuje (užsakomieji skrydžiai), buvo likviduota. Šiomis aplinkyb?mis ieškovai pagrindin?je byloje buvo kolektyviai atleisti.

9

Nuo 1993 m. geguž?s 1 d. bendrov? TAP, kuri buvo pagrindin? AIA akcinink?, prad?jo vykdyti dal? skrydži?, kuriuos AIA buvo ?sipareigojusi vykdyti laikotarpiu nuo 1993 m. geguž?s 1 d. iki spalio 31 d. TAP taip pat vykd? tam tikrus užsakomuosius skrydžius – iki tol šioje rinkoje ji neveik? – tais maršrutais, kuriais anks?iau skrydžius vykd? AIA. Šiam tikslui TAP naudojo dal? ?rangos, kuri? AIA anks?iau naudojo savo veiklai, be kita ko, keturis orlaivius. TAP taip pat mok?jo nuomos

mokest? pagal atitinkamas finansin?s šio orlaivi? nuomos sutartis ir per?m? biuro ?rang?, kuri? AIA tur?jo ir naudojo savo patalpose Lisabonoje ir Fare (Portugalija), ir kit? material?j? turt?. Be to, TAP pasamd? kai kuriuos buvusius AIA darbuotojus.

10

Ieškovai pagrindin?je byloje Tribunal do Trabalho de Lisboa (Lisabonos darbo byl? teismas) pareišk? ieškin? dėl šio atleidimo, reikalaudami ?darbinti juos TAP ir išmok?ti atlyginimus.

11

2007 m. vasario 6 d. Tribunal do Trabalho de Lisboa sprendimu iš dalies patenkino ieškin?, kuriuo buvo gin?ijamas kolektyvinis atleidimas, ir nurod? ?darbinti ieškovus pagrindin?je byloje eiti atitinkamas pareigas ir išmok?ti jiems kompensacijas. Tribunal do Trabalho de Lisboa nusprend?, kad šiuo atveju buvo verslo perdavimas bent iš dalies, nes buvo išlaikyta verslo tapatyb? ir t?siam veikla, o TAP darbo sutartyse pakeit? ankstesn? darbdav?.

12

Dėl šio sprendimo buvo paduotas apeliacinis skundas Tribunal da Relação de Lisboa (Lisabonos apeliacinis teismas), ir 2008 m. sausio 16 d. sprendimu šis teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendim? tiek, kiek juo buvo nurodyta TAP ?darbinti ieškovus pagrindin?je byloje ir išmok?ti kompensacijas, padar?s išvad?, kad jau buvo su?j?s senaties terminas ieškiniui dėl kolektyvinio atleidimo pareikšti.

13

Tuomet ieškovai pagrindin?je byloje padav? kasacin? skund? Supremo Tribunal de Justiça (Aukš?iausiasis Teismas), ir 2009 m. vasario 25 d. sprendimu šis teismas nusprend?, kad kolektyvinis atleidimas nebuvo neteis?tas. Šis teismas pažym?jo, jog tam, kad b?t? konstatuotas verslo perdavimas, nepakanka komercin?s veiklos „paprasto t?stinumo“, nes taip pat b?tina, kad b?t? išlaikyta verslo tapatyb?. Ta?iau šiuo atveju TAP, vykdydama 1993 m. vasaros sezono skrydžius, nesinaudojo „?kio subjektu“, kurio tapatyb? ta pati kaip „?kio subjekto“, kuris anks?iau priklaus? AIA. Kadangi nesutapo dviej? „?kio subjekt?“ tapatyb?, negali b?ti kalbama apie verslo perdavim?.

14

Supremo Tribunal de Justiça taip pat nusprend?, kad AIA klientai neper?jo TAP. Be to, šio teismo teigimu, AIA veik? pagal licencij?, kuri negali b?ti perduodama, todėl verslo perduoti nebuvo ?manoma, t. y. buvo galima perduoti tik atskirus daiktus, o ne pat? versl?.

15

Dėl S?jungos teis?s taikymo Supremo Tribunal de Justiça pažym?jo, kad Teisingumo Teismas, nagrin?damas atvejus, kai ?mon? t?savo kitos ?mon?s iki tol vykdyt? veikl?, yra nusprend?s, jog „vien dėl šios aplinkyb?s“ negalima daryti išvados, kad ?vyko ?kio subjekto perdavimas, nes „?kio subjektas netur?t? b?ti siejamas tik su jo vykdoma veikla“.

16

Kadangi kai kurie ieškovai pagrindin?je byloje praš?, kad Supremo Tribunal de Justiça pateikt? Teisingumo Teismui prašym? priimti prejudicin? sprendim?, pirmasis teismas pažym?jo, kad „nacionaliniams teismams, kuri? sprendimai pagal nacionalin? teis? negali b?ti toliau

apskundžiami teismine tvarka, nustatyta pareiga pateikti prašym? priimti prejudicin? sprendim? taikoma tik tuo atveju, kai patys šie teismai nusprendžia, kad priimant sprendim? d?l j? nagrin?jamo gin?o reikia remtis S?jungos teise, ir, be kita ko, kai nagrin?jant t? gin?? kyla klausimas d?l šios teis?s išaiškinimo“. Be to, atsižvelgiant ? Teisingumo Teismo praktik? d?l S?jungos teis?s norm?, susijusi? su verslo perdavimu, išaiškinimo, n?ra „pagr?st? abejoni?“ d?l ši? norm? išaiškinimo, kad „b?t? privaloma pateikti prašym? priimti prejudicin? sprendim?“.

17

Supremo Tribunal de Justiça teigimu, „pats Teisingumo Teismas aiškiai pripažino, jog [S?jungos] teis? turi b?ti taikoma tinkamai, kad akivaizdžiai nekilt? joki? pagr?st? abejoni?, kaip spr?sti pateikt? klausim?, ir taip paneig?, kad šiuo atveju yra pareiga pateikti prašym? priimti prejudicin? sprendim?. Taigi, [anot šio nacionalinio teismo,] atsižvelgiant ? [ieškov? pagrindin?je byloje] nurodyt? [S?jungos teis?s nuostat?] turin?, ? <...> Teisingumo Teismo pateikt? t? nuostat? išaiškinim? ir ? <...> bylos aplinkybes, kurios buvo ?vertintos <...>, d?l išaiškinimo nekyla joki? abejoni?, d?l kuri? reik?t? pateikti prašym? priimti prejudicin? sprendim? <...>“

18

Supremo Tribunal de Justiça taip pat pabr?ž?, kad „<...> Teisingumo Teismo praktika d?l [S?jungos teis?s] norm?, susijusi? su „verslo perdavimu“, išaiškinimo yra nusistov?jusi, nes direktyvoje [2001/23] pateikiamos toje teismo praktikoje jau konsoliduotos s?vokos, ir dabar tos s?vokos suformuluotos labai aiškiai, kiek tai susij? su j? išaiškinimu S?jungos ir nacionaliniuose teismuose, d?l to šiuo atveju nereikia kreiptis ? Teisingumo Teism? <...>“.

19

Tuomet ieškovai pagrindin?je byloje pareišk? ieškin? d?l Estado português civilin?s deliktin?s atsakomyb?s, kuriuo buvo siekiama iš jos prisiteisti tam tikros turtin?s žalos atlyginim?. Gr?sdami savo ieškin?, jie nurod?, kad Supremo Tribunal de Justiça sprendimas yra akivaizdžiai neteis?tas, nes jame klaidingai aiškinama verslo perdavimo, kaip jis suprantamas pagal Direktyv? 2001/23, s?voka, be to, šis teismas pažeid? savo pareig? teikti Teisingumo Teismui svarbius klausimus d?l S?jungos teis?s išaiškinimo.

20

Estado português tvirtino, kad pagal RRCEE 13 straipsnio 2 dal? prašymas atlyginti žal? turi b?ti grindžiamas tuo, kad anks?iau kompetentingas teismas panaikino sprendim?, kuriuo padaryta žala, ir pažym?jo, kad d?l to, jog Supremo Tribunal de Justiça sprendimas nepanaikintas, n?ra pagrindo mok?ti prašomo žalos atlyginimo.

21

Prašym? priimti prejudicin? sprendim? pateikt?s teismas paaiškino, jog svarbu žinoti, ar Supremo Tribunal de Justiça sprendimas yra akivaizdžiai neteis?tas d?l to, kad, atsižvelgiant ? Direktyv? 2001/23 ir ? teismui žinomas faktines aplinkybes, jame netinkamai aiškinama s?voka „verslo perdavimas“. Be to, svarbu žinoti, ar Supremo Tribunal de Justiça tur?jo pareig? pateikti prašym? priimti prejudicin? sprendim?, kaip jo buvo prašoma.

22

Šiomis aplinkyb?mis Varas Cíveis de Lisboa (Lisabonos civilini? byl? kolegijos) nusprend? sustabdyti bylos nagrin?jim? ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

„1.

Ar Direktyva 2001/23, b?tent jos 1 straipsnio 1 dalis, turi b?ti aiškinama taip, kad s?voka „verslo perdavimas“ taikoma tuo atveju, kai užsakom?j? skrydži? rinkoje veikianti ?mon? yra likviduojama jos didžiausio akcininko sprendimu, kuris yra aviacijos sektoriuje veikianti ?mon?, o likvidavimo etape patronuojan?ioji bendrov?:

—

pakei?ia likviduot? bendrov? orlaivi? nuomos sutartyse ir galiojan?iose užsakom?j? skrydži? sutartyse su turizmo operatoriais,

—

vykdo veikl?, kuri? anks?iau vykd? likviduota bendrov?,

—

?darbina kai kuriuos iki tol likviduotoje bendrov?je dirbusius darbuotojus ir paveda jiems atlikti tokias pa?ias užduotis kaip anks?iau,

—

perima likviduotos bendrov?s smulki? ?rang??

2.

Ar SESV 267 straipsnis turi b?ti aiškinamas taip, kad esant pirmajame klausime nurodytoms aplinkyb?ms ir atsižvelgdamas ? tai, kad byl? nagrin?j? žemesn?s instancijos nacionaliniai teismai pri?m? vienas kitam prieštaraujan?ius sprendimus, Supremo Tribunal de Justiça prival?jo kreiptis ? Teisingumo Teism? su prejudiciniu klausimu, kaip teisingai aiškinti Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dalyje vartojam? s?vok? „verslo perdavimas“?

3.

Ar pagal S?jungos teis? ir vis? pirma pagal Sprendime Köbler (C?224/01, EU:C:2003:513) Teisingumo Teismo suformuluotus principus d?l valstyb?s atsakomyb?s už asmenims padaryt? žal? d?l galutin?s instancijos nacionalinio teismo padaryto S?jungos teis?s pažeidimo draudžiama taikyti nacionalin?s teis?s norm?, pagal kuri? reikalaujama prašym? d?l valstyb?s padarytos žalos atlyginimo gr?sti prieš pateikiant min?t? prašym? panaikintu sprendimu, kuriuo padaryta žala?“

D?l prejudicini? klausim?

D?l pirmojo klausimo

23

Pirmuoju klausimu prašym? priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas teiraujasi Teisingumo Teismo, ar Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dal? reikia aiškinti taip, kad s?voka „verslo perdavimas“ apima situacij?, kai užsakom?j? skrydži? rinkoje veikianti ?mon? likviduojama jos didžiausio akcininko, kuris yra oro transporto ?mon? ir kuris pakei?ia likviduot? ?mon? orlaivi? nuomos sutartyse ir galiojan?iose užsakom?j? skrydži? sutartyse, vykdo veikl?, kuri? anks?iau vykd? likviduota ?mon?, ?darbina kai kuriuos iki tol likviduotoje ?mon?je dirbusius darbuotojus ir paveda jiems atlikti tokias pa?ias užduotis kaip anks?iau ir perima tos ?mon?s smulki? ?rang?.

24

Siekiant atsakyti ? š? klausim?, reikia priminti, kad Teisingumo Teismas yra nusprend?s, jog reikia priminti, kad Direktyva 77/187, kodifikuota Direktyva 2001/23, taikoma kiekvienu atveju, kai remiantis sutartiniais santykiais pasikei?ia už ?mon?s veikl? atsakingas fizinis ar juridinis asmuo, kaip darbdavys prisiimantis ?sipareigojimus ?mon?s darbuotojams (žr. Sprendimo Merckx ir Neuhuys, C?171/94 ir C?172/94, EU:C:1996:87, 28 punkt?; Sprendimo Hernández Vidal ir kt., C?127/96, C?229/96 ir C?74/97, EU:C:1998:594, 23 punkt? ir Sprendimo Amatori ir kt., C?458/12, EU:C:2014:124, 29 punkt? ir jame nurodyt? teismo praktik?).

25

Remiantis nusistov?jusia teismo praktika, Direktyva 2001/23 siekiama užtikrinti egzistuojan?i? ?kio subjekto darbo santyki? t?stinum?, neatsižvelgiant ? savininko pasikeitim?. Nustatant, ar ?vyko perdavimas, kaip jis suprantamas pagal ši? direktyv?, lemiamas kriterijus yra tai, ar atitinkamas subjektas išsaugo savo tapatyb?, o tai matyti iš to, kad jo veikla iš tikr?j? t?siama arba atnaujinama (žr. Sprendimo Spijkers, 24/85, EU:C:1986:127, 11 ir 12 punktus; Sprendimo Güney-Görres ir Demir, C?232/04 ir C?233/04, EU:C:2005:778, 31 punkt? ir jame nurodyt? teismo praktik? ir Sprendimo Amatori ir kt., C?458/12, EU:C:2014:124, 30 punkt? ir jame nurodyt? teismo praktik?).

26

Siekiant nustatyti, ar ši s?lyga tenkinama, reikia atsižvelgti ? visas faktines aplinkybes, kurias apib?dina nagrin?jam? perdavim?, pavyzdžiui, perduodamos ?mon?s arba verslo r?š?, materialaus turto, kaip antai pastat? ir kilnojamo turto, perdavim? ar neperdavim?, nematerialaus turto vert? perdavimo momentu, ? tai, ar naujasis darbdavys per?m? daugum? darbuotoj?, ar buvo perduoti klientai, ? prieš perdavim? ir po jo atliekamos veiklos panašumo laipsn? ir ? šios veiklos galimo sustabdymo trukm?. Ta?iau visos šios aplinkyb?s yra tik pavieniai atliktino išsamaus ?vertinimo aspektai, tod?l negali b?ti vertinamos atskirai (žr. Sprendimo Spijkers, 24/85, EU:C:1986:127, 13 punkt?; Sprendimo Redmond Stichting, C?29/91, EU:C:1992:220, 24 punkt?; Sprendimo Süzen, C?13/95, EU:C:1997:141, 14 punkt? ir Sprendimo Abler ir kt., C?340/01, EU:C:2003:629, 33 punkt?).

27

Konkre?iai kalbant, Teisingumo Teismas pažym?jo, kad ?vairi? kriterij? svarba neišvengiamai kei?iasi atsižvelgiant ? vykdom? veikl? ir net ? atitinkamoje ?mon?je, versle ar verslo dalyje taikomus gamybos ar veiklos metodus (žr. Sprendimo Süzen, C?13/95, EU:C:1997:141, 18 punkt?; Sprendimo Hernández Vidal ir kt., C?127/96, C?229/96 ir C?74/97, EU:C:1998:594, 31 punkt?; Sprendimo Hidalgo ir kt., C?173/96 ir C?247/96, EU:C:1998:595, 31 punkt? ir šiuo klausimu Sprendimo UGT?FSP, C?151/09, EU:C:2010:452, 28 punkt?).

28

Pagal šį teismo praktiką reikia vertinti pirmąjį klausimą, atsižvelgiant į pagrindines faktines aplinkybes, kurias nacionalinis teismas nurodė sprendime pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir konkrečiai pirmajame klausime.

29

Visų pirma pažymėtina, kad esant tokiai situacijai, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, susijusiai su oro transporto sektoriumi, turto perdavimas laikytinas esmine aplinkybe vertinant, ar įvyko „verslo perdavimas“, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dalį (šiuo klausimu žr. Sprendimo Liikenne, C-172/99, EU:C:2001:59, 39 punktą).

30

Šiuo klausimu iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad TAP pakeitė AIA orlaiviu nuomos sutartyse ir faktiškai juos naudojo, o tai reiškia, kad buvo perimti elementai, būtini tų stovi veiktai, kurią anksčiau vykdė AIA. Be to, buvo perimta kai kuri kita įranga.

31

Kaip savo išvados 48, 51, 53, 56 ir 58 punktuose pažymėjo generalinis advokatas, kitos aplinkybės patvirtina, kad, atsižvelgiant į šio sprendimo 26 punkte minėtus kriterijus, pagrindinėje byloje įvyko „verslo perdavimas“, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dalį. Tai matyti iš to, kad TAP pakeitė AIA galiojančiuose užsakomųjų skrydžių sutartyse su turizmo operatoriais (tai reiškia, kad TAP perėmė AIA klientus), iš to, kad TAP plėtojo užsakomųjų skrydžių veiklą maršrutais, kuriais anksčiau skrydžius vykdė AIA (tai reiškia, kad TAP tų anksčiau AIA vykdytą veiklą), iš to, kad TAP įdarbino kai kuriuos AIA darbuotojus ir pavedė jiems atlikti tokias pačias užduotis, kokias jie anksčiau atliko pastarojoje bendrovėje (tai reiškia, kad TAP perėmė dalį AIA darbuotojų), ir galiausiai iš to, kad TAP nuo 1993 m. gegužės 1 d. perėmė dalį užsakomųjų skrydžių, kuriuos AIA vykdė iki 1993 m. vasario mėn., kai buvo likviduota, o tai patvirtina, kad perduota veikla praktiškai nebuvo sustabdyta.

32

Tokiomis aplinkybėmis, siekiant taikyti Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dalį, aplinkybės, kad subjektas, kurio dalis turto ir darbuotojų buvo perimta, integruotas į TAP struktūrą ir neišsaugojo savarankiškos organizacinės struktūros, nereikšminga, nes išliko pastarosios bendrovės perimto turto ir perimtų darbuotojų sąsaja su tąsima veikla, kurią anksčiau vykdė likviduota bendrovė. Esant tokioms faktinėms aplinkybėms, ne taip svarbu, kad atitinkamas turtas naudotas vykdamas tiek reguliariusius, tiek užsakomuosius skrydžius, nes tai bet kuriuo atveju yra oro transporto veikla, o TAP perėmė AIA sutartinius įsipareigojimus dėl šių užsakomųjų skrydžių.

33

Iš Sprendimo Klarenberg (C-466/07, EU:C:2009:85) 46 ir 47 punktų matyti, kad norint išsiaiškinti, ar perduotas subjektas išsaugojo savarankiškumą, svarbu ne tai, ar jis išlaikė konkrečią organizacinę struktūrą, kurią perdavėjas nustatė įvairiems perduodamiems gamybos elementams, o tai, ar išsaugotas funkcinis tarpusavio priklausomybės ir papildomumo ryšys tarp šių elementų.

34

Tokio funkcinio ryšio išlaikymas tarp įvairių perduotų elementų leidžia perėjui juos naudoti, net

jei perduoti jie integruojami ? nauj? skirting? organizacin? strukt?r? turint tiksl? t?sti toki? pa?i? ar panaši? ekonomin? veikl? (žr. Sprendimo Klarenberg, C?466/07, EU:C:2009:85, 48 punkt?).

35

Atsižvelgiant ? išd?stytus svarstymus, ? pirm?j? klausim? reikia atsakyti, jog Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dalis aiškintina taip, kad s?voka „verslo perdavimas“ apima situacij?, kai užsakom?j? skrydži? rinkoje veikianti ?mon? yra likviduojama jos didžiausio akcininko, kuris yra oro transporto ?mon?, ir pastaroji ?mon? pakei?ia likviduot? ?mon? orlaivi? nuomos sutartyse ir galiojan?iose užsakom?j? skrydži? sutartyse, vykdo veikl?, kuri? anks?iau vykd? likviduota ?mon?, ?darbina kai kuriuos iki tol likviduotoje ?mon?je dirbusius darbuotojus ir paveda jiems atlikti tokias pa?ias užduotis kaip anks?iau ir perima likviduotos ?mon?s smulkį ?rang?.

D?l antrojo klausimo

36

Antruoju klausimu prašym? priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas siekia išsiaiškinti, ar atsižvelgiant ? tokias aplinkybes, kaip susiklos?iusios pagrindin?je byloje, ir, be kita ko, d?l to, kad žemesn?s instancijos teismai pri?m? vienas kitam prieštaraujan?ius sprendimus d?l s?vokos „verslo perdavimas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dal?, išaiškinimo, SESV 267 straipsnio tre?ia pastraipa turi b?ti aiškinama taip, kad teismas, kurio sprendimai pagal nacionalin? teis? negali b?ti toliau apskundžiami teismine tvarka, iš principo privalo kreiptis ? Teisingumo Teism? d?l šios s?vokos išaiškinimo.

37

Šiuo klausimu pasakytina, kad SESV 267 straipsnyje numatyta proced?ra yra bendradarbiavimo tarp Teisingumo Teismo ir nacionalini? teism? priemon?, pagal kuri? Teisingumo Teismas nacionaliniams teismams teikia S?jungos teis?s išaiškinim?, b?tin? pastariesiems priimant sprendim? d?l j? nagrin?jam? gin??, ta?iau jei pagal nacionalin? teis? negalimas skundas teisme d?l nacionalinio teismo sprendimo, pastarasis iš esm?s privalo kreiptis ? Teisingumo Teism?, kaip numatyta SESV 267 straipsnio tre?ioje pastraipoje, kai jame keliamas klausimas d?l S?jungos teis?s išaiškinimo (žr. Sprendimo Consiglio nazionale dei geologi ir Autorità garante della concorrenza e del mercato, C?136/12, EU:C:2013:489, 25 punkt? ir jame nurodyt? teismo praktik?).

38

Kalbant apie min?tos pareigos taikymo ribas, pasakytina, jog iš teismo praktikos, tvirtai nusistov?jusios pri?mus Sprendim? Cilfit ir kt. (283/81, EU:C:1982:335), matyti, kad teismas, kurio sprendimai pagal nacionalin? teis? negali b?ti toliau apskundžiami teismine tvarka, privalo, kai jame keliamas S?jungos teis?s klausimas, ?vykdyti pareig? kreiptis d?l prejudicinio sprendimo, išskyrus atvej?, kai jis konstatuoja, kad iškeltas klausimas n?ra svarbus bylai ar kad d?l nagrin?jamos S?jungos teis?s nuostatos Teisingumo Teismas jau pateik? savo išaiškinim?, ar kad tinkamas S?jungos teis?s taikymas yra toks akivaizdus, jog d?l to negali kilti joki? pagr?st? abejoni?.

39

Be to, Teisingumo Teismas patikslino, kad tai, ar tokia galimyb? yra, reikia ?vertinti atsižvelgiant ? S?jungos teis?s ypatumus, ? konkre?ius sunkumus, su kuriais susiduriama j? aiškinant, ir ? rizik?, kad teism? praktika S?jungoje gali skirtis (Sprendimo Intermodal Transports, C?495/03,

40

Tiesa, tik nacionalinis teismas gali įvertinti, ar tinkamas Sąjungos teisės taikymas yra toks akivaizdus, kad nėra galimybės kilti pagrįstoms abejonoms, ir todėl jis gali nuspręsti nesikreipti į Teisingumo Teismą dėl jame iškelto Sąjungos teisės išaiškinimo klausimo (žr. Sprendimo Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, 37 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

41

Šiuo klausimu vien kitų nacionalinių teismų priimtą vienas kitam prieštaraujančių sprendimų egzistavimas negali būti svarbiausia aplinkybė, lemianti SESV 267 straipsnio trečiojoje pastraipoje tvirtintą pareigą.

42

Teismas, priimančias sprendimą kaip galutinę instanciją, nepaisydamas žemesnės instancijos teismo atlikto Sąjungos teisės normos išaiškinimo, gali teigti, kad dėl jo siūlomo šios normos išaiškinimo, kuris skiriasi nuo to teismo pateikto išaiškinimo, nekyla jokių pagrįstų abejonų.

43

Tačiau pažymėtina, kad, kiek tai susiję su šioje byloje nagrinėjama sritimi ir kaip matyti iš šio sprendimo 24–27 punktų, dėl sūvokos „verslo perdavimas“ išaiškinimo kilo klausimų daugeliui nacionalinių teismų, kurie dėl šios priežasties manė esant būtina kreiptis į Teisingumo Teismą. Šie kiti klausimai rodo, kad ne tik yra abejonų dėl išaiškinimo, bet ir atsiranda rizika, kad teismo praktika Sąjungoje gali skirtis.

44

Darytina išvada, kad tokiomis aplinkybėmis, kaip susiklosčiusios pagrindinėje byloje, kai nacionalinių teismų praktika, susijusi su sūvoka „verslo perdavimas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 2001/23, yra prieštaringa ir įvairiose valstybėse narėse kyla sunkumų dėl šios sūvokos išaiškinimo, teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinį teisę negali būti toliau apskundžiami teismine tvarka, privalo vykdyti pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą, siekdamas išvengti pavojaus, kad Sąjungos teisė bus išaiškinta klaidingai.

45

Remiantis išdėstytais svarstymais, antrąjį klausimą reikia atsakyti, jog SESV 267 straipsnio trečia pastraipa turi būti aiškinama taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kaip susiklosčiusios pagrindinėje byloje, kai žemesnės instancijos teismai priėmė vienas kitam prieštaraujančius sprendimus dėl sūvokos „verslo perdavimas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dalį, išaiškinimo ir įvairiose valstybėse narėse kyla sunkumų dėl šios sūvokos išaiškinimo, teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinį teisę negali būti toliau apskundžiami teismine tvarka, privalo kreiptis į Teisingumo Teismą dėl šios sūvokos išaiškinimo.

Dėl trečiojo klausimo

46

Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Sąjungos teisė ir visų pirma Teisingumo Teismo suformuluoti principai dėl valstybės

atsakomybės už asmenims padarytą žalą dėl teismo, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiami teismine tvarka, padaryto Sąjungos teisės pažeidimo turi būti aiškinami taip, kad draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose kaip išankstinė sąlyga numatyta, kad šio teismo sprendimas, kuriuo padaryta žala, turi būti panaikintas, nors toks panaikinimas praktiškai neįmanomas.

47

Šiuo klausimu primintina, kad remiantis pagrindiniu teisminės valdžios vaidmeniu saugant privačių asmenų teises, kylančias iš Sąjungos teisės normų, būtą suabejota šių normų veiksmingumu ir susilpnėtų jose užtikrinamą teisę apsauga, jei privatūs asmenys negalėtų tam tikromis sąlygomis gauti žalos, padarytos valstybės narės galutinės instancijos teismo sprendimu, kuriuo pažeidžiama Sąjungos teisė ir pažeistos šių asmenų teisės, atlyginimo (žr. Sprendimo Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, 33 punktą).

48

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas dėl RRCEE 13 straipsnio 2 dalies, kurioje numatyta, kad prašymas atlyginti žalą remiantis minėta atsakomybe „turi būti grindžiamas“ tuo, kad kompetentingas teismas anksčiau panaikino sprendimą, kuriuo padaryta žala, suderinamumo su šiais principais.

49

Iš šios normos matyti, kad bet koks ieškinys dėl valstybės atsakomybės už pažeidimą, kilusį dėl SESV 267 straipsnio trečiojoje pastraipoje numatytos pareigos pažeidimo, yra nepriimtinas, jei nepanaikintas sprendimas, kuriuo padaryta žala.

50

Primintina, kad kai valstybės atsakomybės sąlygos tenkinamos (ar taip yra, turi nustatyti nacionalinis teismas), valstybė privalo atlyginti padarytos žalos pasekmes remdamasi nacionaline teise ir atsižvelgdama į tai, kad nacionalinės teisės aktais nustatytos žalos atlyginimo sąlygos negali būti mažiau palankios už tas, kurios susijusios su panašiais nacionaline teise grindžiamais reikalavimais (lygiavertiškumo principas), ir tokios, kad dėl jų taptų beveik neįmanoma arba pernelyg sudėtinga gauti žalos atlyginimą (veiksmingumo principas) (žr. Sprendimo Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, 62 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

51

Tačiau dėl tokios nacionalinės teisės normos kaip RRCEE 13 straipsnio 2 dalis gali tapti pernelyg sudėtinga gauti žalos, padarytos pažeidus nagrinjamą Sąjungos teisės nuostatą, atlyginimą.

52

Iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos ir per posėdį vykusioje diskusijoje matyti, kad atvejais, kai galima Supremo Tribunal de Justiça sprendimą peržiūrėti, yra itin nedaug.

53

Portugalijos vyriausybė šiuo klausimu teigia, kad nagrinėjama nacionalinės teisės nuostata atitinka res judicata galios ir teisinio saugumo principų reikalavimus. Konkrečiai ši vyriausybė pažymi, kad esant pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai teisminės institucijos, priimančios sprendimą kaip galutinę instanciją, atlikto vertinimo peržiūra nesuderinama su šios teisminės institucijos funkcija,

nes jos sprendimais siekiama galutinai užbaigti gin??; priešingu atveju b?t? paneigta teis?s viršenyb? ir nepaisoma teismo sprendim?, o taip susilpn?t? teismin?s valdžios galia.

54

Teisingumo Teismas yra pabr?ž?s res judicata galios principo svarb? tiek S?jungos teis?s, tiek nacionalin?s teis?s sistemose ir patikslin?s, kad, nesant ši? srit? reglamentuojan?i? S?jungos teis?s akt?, taisykl?s, kuriomis ?gyvendinamas šis principas, turi b?ti nustatytos nacionalin?se teis?s sistemose vadovaujantis valstybi? nari? procesin?s autonomijos principu (šiuo klausimu žr. Sprendimo Fallimento Olimpiclub, C?2/08, EU:C:2009:506, 22 ir 24 punktus).

55

D?l res judicata galios principo svarbos esant tokiai situacijai, kaip nagrin?jama pagrindin?je byloje, pakanka priminti, kad valstyb?s atsakomyb?s už galutin?s instancijos teismo sprendim? principo pripažinimas savaime nereiškia, kad gin?ijama tokio sprendimo res judicata galia. Bylos d?l valstyb?s nar?s atsakomyb?s dalykas neb?tinai yra tas pats ir jos šalys neb?tinai yra tos pa?ios kaip bylos, kurioje buvo priimtas res judicata gali? ?gij?s sprendimas. Iš ties? laim?jusiam byl? d?l valstyb?s nar?s atsakomyb?s ieškovui priteisiamas patirtos žalos atlyginimas, ta?iau neb?tinai panaikinama galutinio teismo sprendimo, kuriuo buvo padaryta žala, res judicata galia. Bet kuriuo atveju valstyb?s atsakomyb?s principas, kuris yra S?jungos teis?s sistemos dalis, reikalauja ne perži?r?ti teismo sprendim?, kuriuo buvo padaryta žala, o atlyginti t? žal? (žr. Sprendimo Köbler, C?224/01, EU:C:2003:513, 39 punkt?).

56

D?l argumento, kad pažeistas teisinio saugumo principas, primintina, jog net darant prielaid?, kad ? š? princip? galima atsižvelgti esant tokiai teisei situacijai, kaip nagrin?jama pagrindin?je byloje, tai negali paneigti valstyb?s, pažeidusios S?jungos teis?, atsakomyb?s už privatiems asmenims padaryt? žal? principo.

57

Tuo atveju, kai galutin?s instancijos teismo priimtas sprendimas grindžiamas akivaizdžiai klaidingu S?jungos teis?s išaiškinimu, atsižvelgus ? teisinio saugumo princip? b?t? sukliudyta asmeniui remtis iš S?jungos teis?s sistemos ir ypa? iš valstyb?s atsakomyb?s principo kylan?iomis savo teis?mis.

58

Pastarasis principas b?dingas sutar?i?, kuriomis grindžiama S?junga, sistemai (šiuo klausimu žr. Sprendimo Specht ir kt., C?501/12–C?506/12, C?540/12 ir C?541/12, EU:C:2014:2005, 98 punkt? ir jame nurodyt? teismo praktik?).

59

Tokiomis aplinkyb?mis esmin? kli?tis, kaip numatyta pagrindin?je byloje nagrin?jamoje nacionalin?s teis?s normoje, veiksmingai taikyti S?jungos teis?, vis? pirma vien? iš pagrindini? princip? – valstyb?s atsakomyb?s už S?jungos teis?s pažeidim? princip?, negali b?ti pateisinama nei res judicata galios, nei teisinio saugumo principais.

60

Iš to, kas išd?styta, matyti, jog ? tre?i?j? klausim? reikia atsakyti, kad S?jungos teis? ir vis? pirma

Teisingumo Teismo suformuluoti principai dėl valstybės atsakomybės už asmenims padarytą žalą dėl teismo, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiami teismine tvarka, padaryto Sąjungos teisės pažeidimo turi būti aiškinami taip, kad draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose kaip išankstinė sąlyga numatyta tai, kad šio teismo sprendimas, kuriuo padaryta žala, turi būti panaikintas, nors toks panaikinimas praktiškai neįmanomas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

61

Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

1.

2001 m. kovo 12 d. Tarybos direktyvos 2001/23/EB dėl valstybių narių statymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo 1 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad srovoka „verslo perdavimas“ apima situaciją, kai užsakomąjį skrydžių rinkoje veikianti įmonė yra likviduojama jos didžiausio akcininko, kuris yra oro transporto įmonė, ir pastaroji įmonė pakeičia likviduotą įmonę orlaivio nuomos sutartyse ir galiojančiuose užsakomųjų skrydžių sutartyse, vykdo veiklą, kuri anksčiau vykdė likviduota įmonė, darbina kai kuriuos iki tol likviduotoje įmonėje dirbusius darbuotojus ir paveda jiems atlikti tokias pačias užduotis kaip anksčiau ir perima likviduotos įmonės smulkią rangą.

2.

SESV 267 straipsnio trečia pastraipa turi būti aiškinama taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kaip susiklosčiusios pagrindinėje byloje, kai žemesnės instancijos teismai pirmą vieną kitam prieštaraujančius sprendimus dėl srovokos „verslo perdavimas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dalį, išaiškinimo ir įvairiose valstybėse narėse kyla sunkumų dėl šios srovokos išaiškinimo, teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiami teismine tvarka, privalo kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl šios srovokos išaiškinimo.

3.

Sąjungos teisė ir visų pirma Teisingumo Teismo suformuluoti principai dėl valstybės atsakomybės už asmenims padarytą žalą dėl teismo, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiami teismine tvarka, padaryto Sąjungos teisės pažeidimo turi būti aiškinami taip, kad draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose kaip išankstinė sąlyga numatyta tai, kad šio teismo sprendimas, kuriuo padaryta žala, turi būti panaikintas, nors toks panaikinimas praktiškai neįmanomas.

Parašai.

(*1) Proceso kalba: portugal?.